

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

DOI [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-21\(50\)-141-159](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-21(50)-141-159)

УДК 351:628.1:331

Крилов Максим Сергійович,

аспірант кафедри публічного управління і проектного менеджменту

Навчально-наукового інституту менеджменту та психології

ДЗВО «Університет менеджменту освіти».

Київ, Україна.

krilov@ukr.net

ПОНЯТТЯ ТА БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ВОДОВІДВЕДЕННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджуються основні поняття та базові принципи публічного регулювання сфери водовідведення в Україні. Наведено визначення основних понять, які зумовлюють належне функціонування сфери водовідведення та її публічного регулювання, таких як «водовідведення», «централізоване водовідведення», «система централізованого водовідведення», «нецентралізоване водовідведення», «система нецентралізованого водовідведення», «послуга з централізованого водовідведення», «стічні води», «регулювання», «державне регулювання», «публічне регулювання», «публічне регулювання сфери водовідведення». Виявлено законодавчі прогалини у визначенні основних понять досліджуваної сфери, надано пропозиції щодо їх врегулювання. Визначено, що мета публічного регулювання сфери водовідведення формується з урахуванням соціального, екологічного та економічного факторів. Проаналізовано наукові підходи до визначення принципів державної політики, державного управління, державного регулювання, публічного адміністрування, а також принципів державної політики у сфері водопостачання та водовідведення, державного регулювання природних монополій, закріплені в законах України, а також запропоновані в законопроекті про водовідведення. Описано загальні та специфічні принципи державної політики у сфері водопостачання та водовідведення в Україні. Здійснено аналіз міжнародних принципів управління та регулювання у сфері водопостачання та водовідведення. Зокрема, принципи, які передбачають розвиток стратегії «*Good governance*», принципи з ефективного управління водними ресурсами Організації економічного співробітництва та розвитку, принципи впровадження ефективного

регулювання сфери інфраструктури в нестабільних умовах Світового банку. З урахуванням проведеного вивчення різних наукових підходів, нормативних визначень, міжнародного досвіду запропоновано систему принципів публічного регулювання сфери водовідведення, яка складається із загальних та спеціальних принципів.

Ключові слова: водовідведення; каналізація; стічні води; публічне регулювання; державне регулювання; принципи публічного регулювання.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Сучасний стан сфери водовідведення в Україні свідчить про наявність у ній кризи, що зумовлено як накопиченими за попередні роки технічними, економічними, правовими, екологічними, соціальними проблемами, так і наслідками неефективного управління та регулювання. Проблеми сталого розвитку сфери водовідведення вказують на важливість їх розв'язання завдяки ефективному здійсненню публічного управління та регулювання в Україні. В умовах сьогодення відкриваються нові можливості для перегляду та реформування сучасної системи публічного управління та регулювання сфери водовідведення. В такому випадку дуже важливим насамперед є чітке визначення понять та принципів публічного регулювання сфери водовідведення, оскільки поняття відображають істотні властивості, зв'язки, необхідні ознаки публічного регулювання сфери водовідведення, а принципи є вихідними ідеями, що визначають напрям його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державного управління і регулювання, регіонального управління, регулювання природних монополій, сфери житлово-комунального господарства, в тому числі сфери водопостачання та водовідведення, розкрито в працях таких вітчизняних дослідників: В. Авер'янова [5], В. Базилевича [6], О. Берданової [7], В. Вакуленка [11], В. Бодрова [8], В. Венгера [12], І. Дегтярьової [17], Н. Олійник [23], Г. Семчука [32], О. Ігнатенка [22], Ю. Ковбасюка [20] та ін.; пізнанню понять та принципів державного регулювання, публічного управління та адміністрування присвячені праці О. Шатила [35], В. Щербини [37], Н. Шури [36], А. Азарової [31], О. Скидана [30], З. Бурик [10], Ю. Орел [24], В. Гриньової [16], Л. Дідківської [19] та ін.

Однак дослідження науковців щодо публічного регулювання у сфері водовідведення не розкривають всіх понять та базових принципів, необхідних для ефективного функціонування галузі, що зумовлює актуальність даної проблематики.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою статті є визначення основних понять та базових принципів публічного регулювання сфери водовідведення в Україні.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**:

- визначити основні поняття, які зумовлюють належне функціонування сфери водовідведення в Україні та її публічного регулювання;
- визначити комплекс базових принципів публічного регулювання сфери водовідведення в Україні.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Теоретичною та методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання та загальнонаукові методи пізнання. Теоретичною базою дослідження є наукові та літературні джерела, праці вітчизняних і зарубіжних учених та відповідні наукові дослідження, а також законодавчі та нормативно-правові акти, що встановлюють правові та організаційні основи суспільних відносин у сфері водовідведення в Україні та її публічного регулювання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

У процесі дослідження використано емпірично-теоретичний метод заснований на вивченні літератури та інших джерел; аналізі та синтезі даних; структурний метод; порівняльного аналізу; абстрактно-логічного узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

Визначення механізмів регулювання сфери водовідведення неможливе без чіткого визначення основних понять та принципів.

Поняття та базові принципи публічного регулювання сфери водовідведення формуються з огляду на наявні проблеми, стратегії розвитку сфери водовідведення, цілі її досягнення, стан реформування галузі тощо, зокрема на основі системного підходу. Тому дослідження публічного регулювання сфери водовідведення потребує насамперед уточнення комплексу базових понять, які дозволяють визначити його особливості та сутнісні характеристики, зокрема таких, як «водовідведення», «централізоване водовідведення», «система централізованого водовідведення», «нецентралізоване водовідведення», «система нецентралізованого водовідведення», «послуга з централізованого водовідведення», «стічні води», «регулювання», «державне

регулювання», «публічне регулювання» і, нарешті, «публічне регулювання сфери водовідведення».

Згідно із Законом України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» *водовідведення* – це сфера господарської діяльності із збирання, транспортування та очищення стічних вод за допомогою систем централізованого водовідведення або інших споруд відведення та/або очищення стічних вод [28].

В енциклопедіях та технічній літературі під поняттям «водовідведення» визначено:

- сукупність санітарних заходів і технічних пристроїв, які забезпечують відведення стічних вод за межі населеного пункту або промислового підприємства за допомогою промислової, побутової внутрішньої та зовнішньої каналізації; послугу, яка передбачає відведення стічних вод з кожної квартири (приватного будинку) за допомогою санітарно-технічних приладів та каналізаційної мережі [21, с. 137];

- технологічний процес, сукупність заходів щодо забезпечення видалення стічних вод за межі населеного пункту або промислового підприємства (комплекс інженерних заходів щодо організації збирання, транспортування, очищення та знезаражування стічних вод, що використовувалися для певних потреб і набули додаткового забруднення) [9], [14, с. 9], [33];

- каналізування, питома кількість стічних вод, що приймається за нормою на одного жителя при проектуванні систем каналізації [15, с. 59].

Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» розрізняє централізоване і нецентралізоване водовідведення, але, при цьому, регулює лише централізоване водовідведення:

- «*централізоване водовідведення*» – це господарська діяльність із відведення та очищення стічних вод за допомогою системи централізованого водовідведення;

- «*система централізованого водовідведення*» – це сукупність технічних засобів, включаючи мережі, споруди, устаткування (пристрої), для централізованого відведення та очищення стічних вод, що пов'язані єдиним технологічним процесом [28].

Поняття «нецентралізоване водовідведення», як ми вже зазначили, в Законі України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» не наводиться. Відповідно і сфера нецентралізованого водовідведення в Україні не регулюється цим Законом, хоча спроби запровадити регулювання є. Зокрема, проектом Закону «Про

водовідведення стічних вод населених пунктів» за реєстраційним № 6478 від 28.12.2021 р. запропоновані наступні визначення понять:

- «*нецентралізоване водовідведення*» – це діяльність із збирання, транспортування та/або очищення і скидання стічних вод, що провадиться суб'єктами господарювання за допомогою об'єктів водовідведення чи окремих споруд;

- «*система нецентралізованого водовідведення*» – це сукупність об'єктів водовідведення для збирання, транспортування та/або очищення та скидання стічних вод від окремих споживачів або груп споживачів [26].

На наш погляд, поняття «*система нецентралізованого водовідведення*» може бути сформульоване таким чином: нецентралізованою системою водовідведення є сукупність об'єктів водовідведення для збирання, транспортування та/або очищення та скидання стічних вод (споруди та пристрої, вигрібні ями та септики тощо), які не підключені (технологічно не приєднані) до централізованої системи водовідведення, призначені для прийому та накопичення стічних вод. Таке трактування дозволить охопити всі види діяльності нецентралізованого водовідведення, що підлягають регулюванню.

Відповідно до ст.5 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» централізоване водовідведення є комунальною послугою – результатом господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та/або перебування осіб у житлових і нежитлових приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил, що здійснюється на підставі відповідних договорів про надання комунальних послуг [27].

Основним компонентом водовідведення є стічні води. Від того, що закладено нормотворцем в поняття «стічні води» залежать склад послуг з водовідведення, особливості сфери водовідведення, її ефективне функціонування та прийняття правильних управлінських рішень. Зокрема, Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» не містить визначення поняття «стічні води» та їх класифікацію. Поняття «вода стічна» визначено Водним кодексом України, як вода, що утворилася в процесі господарсько-побутової і виробничої діяльності (крім шахтної, кар'єрної і дренажної води), а також відведена із забудованої території, на якій вона утворилася внаслідок випадання атмосферних опадів [13]. В залежності від походження стічні води поділяються на чотири основні категорії: 1) господарсько-побутові; 2) виробничі (промислові); 3) сільськогосподарські; 4) дощові (поверхневі, зливові) [15, с.215]. Відповідно, Водним кодексом України передбачена можливість

водовідведення стічних вод і через каналізаційну мережу, і через зливну (поверхневу) каналізацію. Разом з тим, стічні води, отримані та зібрані у вигляді атмосферних опадів (дощові, снігові), не підпадають під регулювання Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення». На відміну, у більшості країн ЄС до послуг з водопостачання та водовідведення відносять послугу з управління дощовими водами, захисту від повені та рекультивації водопостачання [4].

В Україні системи поверхневого водовідведення визначають як складові елементи різних об'єктів благоустрою територій населених пунктів та за їх межами, основною метою яких є інженерний захист територій від підтоплення та затоплення. Призначенням систем поверхневого водовідведення є забезпечення сприятливих умов проживання населення та функціонування інфраструктури населених пунктів з метою інженерного захисту цих територій від затоплення та підтоплення поверхневими стічними водами, збору та відведення на очисні споруди найбільш забрудненої частини поверхневого стоку, який утворюється в періоди випадіння дощів, танення снігу або від мийки, в аварійних ситуаціях при проривах водопровідних та каналізаційних колекторів, витоках із водосховищ, гасінні пожеж, при поливанні вулиць та доріг тощо [22, с. 8; 37–38], [25].

На нашу думку, важливим є визначення поняття «*стічних вод*» в Законі України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», а також доповнення нормами щодо складу і властивості стічних вод, їх класифікації за походженням тощо.

Таким чином, підсумуємо, що *сфера водовідведення* – це широке поняття, яке включає в себе саму сферу господарства та основні її елементи: стічні води та їх класифікацію, об'єкти (споруди, устаткування, пристрої, системи, заходи, процеси тощо) та суб'єкти господарської діяльності із збирання, транспортування та очищення стічних вод, а також супутні сфери (водопостачання, житлово-комунальне господарство, відходи, екологія, охорона здоров'я, промисловість тощо), відносини та фактори (управлінський і регулюючий, економічний, екологічний, соціальний, технічний тощо), які впливають на її функціонування.

Для прийняття конкретних публічно-управлінських рішень дуже важливим є врахування та визначення понять всіх елементів сфери, оскільки публічне регулювання сфери водовідведення направлене на вирішення важливих питань захисту прав людини на санітарію, забезпечення доступності життєво необхідної послуги з водовідведення, екологічної безпеки, економічного розвитку тощо.

Тому регулюючий фактор, який впливає на сферу водовідведення через органи державної влади, органи місцевого самоврядування, споживачів, громадські організації тощо, заслуговує окремої уваги.

За визначенням Енциклопедичного словника з державного управління «*регулювання*» – це спосіб управління зі зворотним зв'язком, що ґрунтується на виявленні відхилення об'єкта від програмної траєкторії і виробленні та здійсненні впливу для повернення об'єкта на цю траєкторію; здійснюється за допомогою правил і обмежень, охоплює контроль, заохочення і планування [20, с. 614].

Державне регулювання визначається як сукупність цілеспрямованих форм, методів і напрямів впливу, що застосовуються органами державного управління для впорядкування системи суспільно-економічних відносин з метою стабілізації і пристосування існуючої суспільно-політичної системи до умов, що змінюються; діяльність, спрямована на коригування роботи системи (елементів системи) з метою забезпечення досягнення системою (елементами системи) такого стану, який забезпечує її (їх) роботу відповідно до визначених характеристик; цей вид діяльності розглядається як регуляційний процес, метою якого є досягнення відповідного рівня взаємодії та злагодженості окремих частин [20, с. 148].

Відповідно, публічне регулювання – це вплив публічних органів (органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій тощо) на систему суспільно-економічних відносин з метою її коригування для досягнення відповідного рівня.

З огляду на вище викладені поняття та керуючись системним підходом, пропонуємо власне визначення поняття «*публічне регулювання у сфері водовідведення*» – це цілеспрямований вплив органів публічної влади та суб'єктів громадянського суспільства за допомогою правових, організаційних, фінансових, інформаційних та інших важелів на відносини у сфері водовідведення для забезпечення справедливого і рівного доступу до послуг водовідведення, захисту екологічної системи, вироблення послуг водовідведення належної якості, в достатньому обсязі за економічно обґрунтованими цінами.

Так, коло суб'єктів регулювання є дуже широким, це органи державної влади, які формують та реалізують державну політику у сфері водовідведення, органи місцевого самоврядування, на території яких розміщено об'єкти водовідведення, підприємства водовідведення, споживачі послуг з водовідведення, громадські організації тощо.

Основною метою публічного регулювання сфери водовідведення, на нашу думку, є: забезпечення та захист права людини на санітарію та

водовідведення (соціальний фактор), забезпечення екологічної безпеки населення, збереження та забезпечення раціонального використання водних ресурсів (екологічний фактор), недопущення необґрунтованого підвищення цін або обмеження доступу до послуг з водовідведення належної якості (економічний фактор).

Особливе значення для публічного регулювання сфери водовідведення мають принципи, які є фундаментальними засадами, що визначають найважливіші правила організації та здійснення публічного регулювання. Поняття «принцип» (від лат. *principium* – початок, основа) означає: 1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеології; засада; 2) особливість, покладена в основу створення або здійснення чогось; 3) переконання, норма, правило, яким керується хтось у житті і поведінці [34].

За визначенням, наданим в Енциклопедії державного управління, «принцип» – це основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи права, державного устрою тощо. Принципам притаманна властивість абстрактного відображення закономірностей соціальної дійсності, що зумовлює їх особливу роль у структурі широкого кола явищ. У державному управлінні принцип розглядається як прояви закономірностей, відношення або взаємозв'язки суспільно-політичного характеру і інших груп елементів державного управління, відображені у вигляді певного наукового положення, що застосовується в теоретичній і практичній діяльності людей у сфері державного управління [20, с. 560–561].

Традиційно принципи державної політики поділяються на загальні (універсальні) та галузеві (специфічні). Універсальні принципи застосовуються в усіх видах державної політики. До них відносять: об'єктивність; конкретність; оптимальність; зворотні зв'язки; відповідність юридичним нормам тощо. Галузеві принципи діють в управлінні окремими сферами суспільства або застосовуються лише в державній політиці, політиці політичних партій та громадсько-політичних організацій [18, с. 17].

Базовими принципами державної політики у сфері водопостачання та водовідведення в Україні, визначеними Законом України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» є принципи: державного управління і регулювання відносин у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення; пріоритетності питного водопостачання перед іншими видами спеціального водокористування;

гарантованого першочергового забезпечення питною водою населення для забезпечення питних, фізіологічних, санітарно-гігієнічних та побутових потреб; раціонального використання питної води; науково обґрунтованого нормування якості питної води, нормативів її споживання та формування тарифів на послуги централізованого водопостачання і водовідведення; наближення технологій виробництва питної води, нормативів щодо очищення стічних вод, а також засобів вимірювання і методів оцінки до відповідних нормативів, технологій, засобів і методів, прийнятих у Європейському Союзі; запобіжного характеру заходів щодо охорони джерел і систем питного водопостачання; дотримання оптимального балансу використання поверхневих і підземних вод для питного водопостачання; обов'язковості державної експертизи і оцінки експлуатаційних запасів підземних вод для питного водопостачання; обов'язковості оцінки впливу на довкілля і державної санітарно-епідеміологічної експертизи проєктів господарської, інвестиційної та іншої діяльності, яка може негативно вплинути на стан джерел і систем питного водопостачання; економічного стимулювання раціонального використання питної води споживачами; невідворотності відповідальності у разі порушення законодавства у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення; відшкодування збитків, завданих внаслідок порушення законодавства у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення; забезпечення вільного доступу до інформації про якість питної води, стан джерел та систем питного водопостачання та водовідведення, порядку формування нормативів питного водопостачання та тарифів на послуги централізованого водопостачання і водовідведення; додержання єдиних правил і норм усіма суб'єктами відносин у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення; ліцензування господарської діяльності із централізованого водопостачання та водовідведення; заборони відключення об'єктів питного водопостачання та централізованого водовідведення від системи енерго-, газо-, тепlopостачання як об'єктів життєзабезпечення і стратегічного значення [28].

У проєкті Закону «Про водовідведення стічних вод населених пунктів» за реєстраційним № 6478 від 28.12.2021 р. пропонуються такі базові принципи державної політики у сфері водовідведення: державного управління і регулювання відносин у сфері водовідведення; формування економічно обґрунтованих тарифів на послуги з централізованого водовідведення; запобіжного характеру заходів щодо охорони поверхневих вод, підземних вод та джерел, внутрішніх морських вод та

територіального моря; проведення експертизи проєктів господарської, інвестиційної та іншої діяльності у сфері водовідведення; додержання єдиних правил і норм усіма суб'єктами відносин у сфері водовідведення; ліцензування господарської діяльності із централізованого водовідведення; заборони відключення об'єктів водовідведення стічних вод населених пунктів від системи енерго-, газо-, водо-, тепlopостачання як об'єктів життєзабезпечення і підвищеної небезпеки [26].

Принципи управлінської діяльності розділяють на: 1) загальні принципи застосування методів для всього управлінського процесу, такі як: принцип поєднання методів різної змістовної природи (наприклад, економічних, соціально-психологічних, адміністративних та ін.); принцип адекватності, тобто відповідності методу управлінським завданням; принцип своєчасності та оперативності; принцип ефективності; 2) спеціальні принципи використання методів на певних стадіях управлінського процесу, зокрема на етапі реалізації управлінського рішення принципу переваги переконання над примусом [35, с. 34].

До принципів державного регулювання науковці відносять: науковість, погодження інтересів, цілеспрямованість, пріоритетність, системність, комплексність, принцип адаптації, достатності, принципи організаційно-правового та економіко-організаційного забезпечення [19]; принцип невід'ємності; принцип наявності регулюючих механізмів; принцип вирівнювання регіонального розвитку; принцип селективності (пріоритетності) надання допомоги регіонам; принцип пріоритетності вирішення соціальних проблем; принцип лагу; принцип мультиплікативності державного регулювання; принцип стратегічного ціле покладання; принцип дворівневості суб'єкта управління; принцип демократичності державного регулювання; принцип урахування інтересів об'єктів регулювання; принцип правового забезпечення; принцип субсидіарності; принцип легітимності заходів державної підтримки; принцип ініціативного характеру заходів; принцип установлення часових меж кожної регулятивної дії; принцип адресності; принцип відповідальності і контролю [24]; цілеспрямованість, погодженість та обґрунтованість усіх дій у системі державного регулювання економіки, відповідальність за прийняття рішень і кінцеві результати, високий професіоналізм суб'єктів державного регулювання економіки, ефективне використання ресурсів, пріоритетність вирішуваних проблем, орієнтованість на забезпечення економічного розвитку та на його основі соціального благополуччя для всього населення [16].

Враховуючи належність сфери централізованого водовідведення до природної монополії, базовими принципами державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, визначеними в Законі України «Про природні монополії» є принципи: гласності та відкритості процедур регулювання; адресності регулювання, його спрямованості на конкретний суб'єкт природної монополії; самоокупності суб'єктів природних монополій; стимулювання підвищення якості товарів і задоволення попиту на них; забезпечення захисту прав споживачів; підвищення ефективності функціонування суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках у сфері комбінованого виробництва електричної та теплової енергії шляхом застосування стимулюючого регулювання [29].

У публічному регулюванні принципи можуть означати основні положення, на яких ґрунтується і функціонує система регулювання і які можуть бути сформульовані у вигляді певних правил, стандартів, норм, закріплених в законодавстві. Принципи регулювання обґрунтовують зв'язки між суб'єктом та об'єктом регулювання, відображають властивості системи публічного регулювання в цілому, а також її окремих елементів, процесів тощо.

Загальний аналіз базових принципів державної політики у сфері водопостачання та водовідведення, а також державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, показав велику кількість принципів, але, при цьому, більшість з них залишається принципами декларативного характеру, які не дотримуються на практиці.

Практично корисним є аналіз міжнародних принципів управління та регулювання у сфері водопостачання та водовідведення. В основі ефективного публічного управління закладено модель «*Good governance*», яка ґрунтується на демократичних принципах розподілу влади, виборності та змінюваності вищих посадових осіб, підзвітності інститутів виконавчої влади, пріоритету законності, політичного плюралізму і свободи слова [1].

Зокрема, Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) визначено принципи з ефективного управління водними ресурсами, які розроблені на базі загальних принципів належного управління: легітимність, прозорість, підзвітність, права людини, верховенство закону та інклюзивність: 1) результативність (потенціал, узгодженість політик, басейнова система управління, чітке розмежування повноважень); 2) ефективність (інформація, фінансування, нормативно-правова база, інноваційне управління); 3) довіра та участь (моніторинг та

оцінка, залучення зацікавлених осіб, цілісність та прозорість, компроміси між зацікавленими сторонами) [3].

Світовим банком було розроблено принципи впровадження ефективного регулювання сфери інфраструктури в нестабільних умовах (англ. *Governing Infrastructure Regulators in Fragile Environments*): 1) чіткі завдання для регуляторів та багаторівневих систем регулювання (центральний, регіональний і місцевий рівень); 2) достатність повноважень для прийняття рішень в рамках сфери регулювання за умови верховенства права; 3) незалежність органів регулювання, в тому числі відповідальність за незалежні рішення, які вони приймають; 4) управління органів регулювання; 5) фінансові ресурси; 6) сумлінність; 7) прогнозованість; 8) взаємодія; 9) звітність і прозорість; 10) оцінка ефективності [2].

На підставі проведеного аналізу, пропонуємо свою систему принципів публічного регулювання сфери водовідведення, яка складається із загальних та спеціальних принципів, які закріплені і мають бути закріплені в законах. До *загальних принципів* пропонуємо віднести принципи: розмежування повноважень; прозорості; підзвітності; захисту прав людини; стратегічного планування.

До *спеціальних принципів* пропонуємо віднести принципи: державного управління і регулювання відносин у сфері водовідведення; справедливого і рівного доступу до послуг водовідведення; задоволення споживачів із забезпеченням захисту екологічної системи; економічного обґрунтування тарифів щодо водовідведення; запобіжного характеру заходів щодо охорони поверхневих вод, підземних вод та джерел, внутрішніх морських вод та територіального моря; ліцензування діяльності у сфері водовідведення; визнання об'єктів водовідведення стічних вод населених пунктів від системи енерго-, газо-, водо-, теплопостачання як об'єктів підвищеної небезпеки.

Запропоновані принципи повинні враховуватися на кожному етапі формування та реалізації рішень щодо публічного регулювання сфери водовідведення, у процесі визначення показників ефективності в цій сфері, визначенні потреб та викликів галузі тощо. Практична цінність запропонованих принципів полягає в тому, що вони можуть бути використані при розробці відповідних нормативних актів органів публічної влади. Разом з тим, комплекси цих принципів мають розвиватися відповідно для потреб та можливостей на певному етапі суспільного розвитку.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Проаналізовано низку основних понять, які окреслюють предметне поле публічного регулювання сфери водовідведення, та запропоновано законодавчо визначити поняття «системи нецентралізованого водовідведення», що заповнить прогалину системного понятійного забезпечення такого регулювання. При цьому поняття «публічне регулювання у сфері водовідведення» визначено з урахуванням потреби спільного впливу органів публічної влади та суб'єктів громадянського суспільства на відносини у сфері водовідведення та цільових орієнтирів відповідної діяльності.

Не менш важливе значення для ефективного публічного регулювання сфери водовідведення мають принципи, – як ціннісні засади її побудови та сталого розвитку, а також цільові орієнтири діяльності суб'єктів публічного регулювання. На основі результатів аналізу різних наукових підходів, запропоновано систему принципів публічного регулювання сфери водовідведення, яка складається із загальних та спеціальних принципів, де останні визначені виходячи зі специфіки функціонування сфери водовідведення та її впливу на довкілля.

Визначення у нормативно-правових актах базових понять та принципів дасть змогу попередити проблеми функціонування сфери водовідведення та забезпечить єдині підходи і стандарти щодо її публічного регулювання.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням особливостей та основних недоліків механізмів державного регулювання сфери водовідведення і визначенням можливості їх удосконалення, систематизацією інструментів публічного регулювання сфери водовідведення в Україні в рамках публічно-управлінських механізмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Good Governance. Wikipedia. [Online]. Available: <https://is.gd/XfZVKL> Дата звернення. Берез. 22, 2022.
- [2] «Governing Infrastructure Regulators in Fragile Environments», in *Principles and Implementation Manual. International Development in Practice*. World Bank Group, 2019. Washington, DC: World Bank. [Online]. Available: <https://is.gd/7TWtZA> Дата звернення. Лют. 22, 2022.
- [3] Principles on Water Governance. OECD, 2015. [Online]. Available: <https://is.gd/wUcVf6> Дата звернення. Лют. 22, 2022.

- [4] The governance of water services in Europe. EurEau. [Online]. Available: <https://is.gd/0xZy09> Дата звернення. Січ. 22, 2022.
- [5] В. Б. Авер'янов, *Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики*. Київ, Україна : Факт, 2003.
- [6] В. Д. Базилевич, Г. М. Філюк, *Природні монополії*. Київ, Україна: Знання, 2006.
- [7] О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, *Стратегічне планування регіонального розвитку*. Київ, Україна: Вид-во НАДУ, 2007.
- [8] В. Г. Бодров, *Державне регулювання економіки та економічна політика*. Київ, Україна: Академвидав, 2010.
- [9] Большой энциклопедический словарь. Словари и энциклопедии на Академикe. [Электронный ресурс]. Доступно: <https://dic.academic.ru/> Дата звернення. Берез. 15, 2022.
- [10] З. М. Бурик, А. В. Лисачок, «Основні принципи державного регулювання сталим розвитком», *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, № 1, с.13–19, 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/cxzzf> Дата звернення. Січ. 20, 2022.
- [11] В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук, *Державна регіональна політика*. Київ, Україна: НАДУ, 2007.
- [12] В. В. Венгер, *Регулювання діяльності природних монополій: теорія і практика*. Київ, Україна: Ін-т економіки та прогнозування, 2007.
- [13] Верховна Рада України. (1995, Черв. 06). *Водний кодекс України № 213/95-ВР*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/W13X4N>
- [14] *Водопостачання та водовідведення*, В. О. Орлов, Я. А. Тугай, А. М. Орлова, Ред. Київ, Україна: Знання, 2011.
- [15] «Водоснабжение и водотведение», в *Энциклопедия* / В. В. Кобзар, А. В. Кобзар; А. Е. Попова, Ред. Киев, Украина: Логос, 2002.
- [16] В. М. Гриньова, *Державне регулювання економіки*. Київ, Україна: Знання, 2008.
- [17] І. О. Дегтярьова, «Інноваційні підходи в управлінні регіональним розвитком» в *Державна політика*. Київ, Україна: Вид-во НАДУ, 2014, с. 318–322.
- [18] *Державна політика*, Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін., Ред. Київ, Україна: НАДУ, 2014.
- [19] Л. І. Дідківська, Л. С. Головка, *Державне регулювання економіки*. Київ, Україна: Знання, 2006.
- [20] *Енциклопедичний словник з державного управління* / Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського,

- Ю. П. Сурміна, Ред. [Електронний ресурс]. Київ, Україна: НАДУ, 2010. Доступно: <https://is.gd/fyYRN6> Дата звернення. Лют. 22, 2022.
- [21] *Енциклопедія житлово-комунальної сфери*, Р. Дяківа, Ред. Київ, Україна: Міжнар. екон. фундація, 2007.
- [22] О. П. Ігнатенко, О. Р. Дутко, В. І. Полевой, В. І. Шандрук, *Будівництво та експлуатація систем поверхневого водовідведення*. 2 вид. Київ, Україна, 2013.
- [23] Н. І. Олійник, «Державне регулювання ринку житла в Україні», дис. д-ра наук. Київ: НАДУ, 2011.
- [24] Ю. Л. Орел, «Сучасні підходи та принципи державного регулювання регіонального економічного розвитку», *Актуальні проблеми державного управління*, № 1(43), с. 202–210, 2013.
- [25] Верховна Рада України. (2005, Верес. 06). *Закон № 2807-IV «Про благоустрій населених пунктів»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/5hEN6A>
- [26] Верховна Рада України. (2021, Груд. 28). *Проект Закону № 6478 «Про водовідведення стічних вод населених пунктів»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/1Eycer>
- [27] Верховна Рада України. (2017, Листоп. 09). *Закон № 2189-VIII «Про житлово-комунальні послуги»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/ptNJ59>
- [28] Верховна Рада України. (2002, Січ. 10). *Закон № 2918-III «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/adaxg>
- [29] Верховна Рада України. (2000, Квіт. 20). *Закон № 1682-III «Про природні монополії»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/WdBGzg>
- [30] *Публічне управління та адміністрування* / О. В. Скидан, В. П. Якобчук, Н. В. Дацій, Є. І. Ходаківський та ін. Житомир, Україна: ЖНАЕУ, 2017.
- [31] *Публічне управління та адміністрування* / А. О. Азарова, Л. М. Ткачук, Л. О. Нікіфорова та ін. Вінниця, Україна: ВНТУ, 2019.
- [32] Г. М. Семчук, О. П. Ігнатенко, *Керівництво з оцінки управління послугами з водопостачання*. Київ, Україна, 2013.
- [33] Словарь бизнес-терминов. Словари и энциклопедии на Академике. [Электронный ресурс]. Доступно: <https://dic.academic.ru/> Дата звернення. Січ. 01, 2022.
- [34] Словник іншомовних слів. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/nZBaW6> Дата звернення. Лют. 22, 2022.
- [35] О. А. Шатило, *Публічне адміністрування*. Житомир, Україна: ЖДТУ, 2014.

- [36] Н. О. Шура, «Принципи публічного адміністрування як регулятори соціально-економічних процесів у національній економіці», *Вісник Миколаївського нац. ун-ту імені В. О. Сухомлинського*, Вип. 14, с. 260–263, 2016. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/cxzzs> Дата звернення. Січ. 01, 2022.
- [37] В. Щербина, «Поняття та види засобів державного регулювання господарської діяльності», *Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка*, № 94, с. 10–15, 2012. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/ZGWxG9> Дата звернення. Січ. 01, 2022.

CONCEPTS AND BASIC PRINCIPLES OF PUBLIC REGULATION OF WASTEWATER IN UKRAINE

Maksim Krylov

Postgraduate student of Department Administration and
Project Management Educational and Scientific Institute
of Management and Psychology
SIHE «University of Educational Management».
Kyiv, Ukraine.
krilovm@ukr.net

Abstract. The article explores the basic concepts and basic principles of public regulation of wastewater in Ukraine. The meanings of the basic concepts that determine the proper functioning of wastewater and its public regulation, such as "wastewater", "centralized wastewater", "centralized drainage system", "non-centralized drainage system", "wastewater service", "sewage", "regulation", "state regulation", "public regulation", "public regulation of the wastewater". Legislative gaps in the definition of the main concepts of the researched area were identified, proposals for their settlement were provided. It was determined that the goal of public regulation of the wastewater sector is formed taking into account social, ecological and economic factors. Scientific approaches to determining the principles of state policy, state administration, state regulation, public administration, as well as the principles of state policy in the field of water supply and wastewater, state regulation of natural monopolies, enshrined in the laws of Ukraine, as well as proposed in the draft law on wastewater, are analyzed. General and specific principles of state policy in the field of water supply and wastewater in Ukraine are described. An analysis of international principles of management and regulation in the field of water supply and wastewater was carried out. In particular, the principles that provide for the development of the "Good governance" strategy, the principles of effective management of water

resources of the Organization for Economic Cooperation and Development, the principles of the implementation of effective regulation of the infrastructure sector in unstable conditions of the World Bank. Taking into account the study of various scientific approaches, normative definitions, and international experience, a system of principles of public regulation of the wastewater sector is proposed, which consists of general and special principles.

Key words: wastewater; drainage; sewerage; public regulation; state regulation; principles of public regulation.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Good Governance. Wikipedia. [Online]. Available: : <https://is.gd/XfZVKL> Data zvernennia. Berez. 22, 2022.
- [2] «Governing Infrastructure Regulators in Fragile Environments», in Principles and Implementation Manual. International Development in Practice. World Bank Group, 2019. Washington, DC: World Bank. [Online]. Available: : <https://is.gd/7TWtZA> Data zvernennia. Liut. 22, 2022.
- [3] Principles on Water Governance. OECD, 2015. [Online]. Available: <https://is.gd/wUcVf6> Data zvernennia. Liut. 22, 2022.
- [4] The governance of water services in Europe. EurEau. [Online]. Available: <https://is.gd/0xZy09> Data zvernennia. Sich. 22, 2022.
- [5] V. B. Averianov, Derzhavne upravlinnia: problemy administratyvno-pravovoi teorii ta praktyky. Kyiv, Ukraina: Fakt, 2003.
- [6] V. D. Bazylevych, H. M. Filiuk, Pryrodni monopolii. Kyiv, Ukraina: Znannia, 2006.
- [7] O. V. Berdanova, V. M. Vakulenko, Stratehichne planuvannia rehionalnoho rozvytku. Kyiv, Ukraina: Vyd-vo NADU, 2007.
- [8] V. H. Bodrov, Derzhavne rehuliuвання ekonomiky ta ekonomichna polityka. Kyiv, Ukraina: Akademydav, 2010.
- [9] Bol'shoj enciklopedicheskij slovar'. Slovare i enciklopedii na Akademike. [Elektronnyj resurs]. Dostupno: <https://dic.academic.ru/> Data zvernennia. Berez. 15, 2022.
- [10] Z. M. Buryk, A. V. Lysachok, «Osnovni pryntsypy derzhavnogo rehuliuвання stalym rozvytkom», Dniprovskiyi naukovyi chasopys publicnogo upravlinnia, psykholohii, prava, № 1, s. 13–19, 2020. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/cxzzf> Data zvernennia. Sich. 20, 2022.
- [11] V. M. Vakulenko, N. M. Hrynchuk, Derzhavna rehionalna polityka. Kyiv, Ukraina: NADU, 2007.

- [12] V. V. Venher, Rehulivannia diialnosti pryrodnykh monopolii: teoriia i praktyka. Kyiv, Ukraina: In-t ekonomiky ta prohnozuvannia, 2007.
- [13] Verkhovna Rada Ukrainy. (1995, Cherv.06). Vodnyi kodeks Ukrainy № 213/95-VR. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/W13X4N>
- [14] Vodopostachannia ta vodovidvedennia, V. O. Orlov, Ya. A. Tuhai, A. M. Orlova, Red. Kyiv, Ukraina: Znannia, 2011.
- [15] «Vodosnabzhenie i vodootvedenie», v Encyklopediya / V. V. Kobzar, A. V. Kobzar; A. E. Popova, Red. Kiev, Ukraina: Logos, 2002.
- [16] V. M. Hrynova, Derzhavne rehulivannia ekonomiky. Kyiv, Ukraina: Znannia, 2008.
- [17] I. O. Dehtiarova, «Innovatsiini pidkhody v upravlinni rehionalnym rozvytkom» v Derzhavna polityka. Kyiv, Ukraina: Vyd-vo NADU, 2014, s. 318–322.
- [18] Derzhavna polityka, Yu. V. Kovbasiuk, K. O. Vashchenko, Yu. P. Surmin ta in., Red. Kyiv, Ukraina: NADU, 2014.
- [19] L. I. Didkivska, L. S. Holovko, Derzhavne rehulivannia ekonomiky. Kyiv, Ukraina: Znannia, 2006.
- [20] Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnogo upravlinnia / Yu. P. Surmin, V. D. Bakumenko, A. M. Mykhnenko ta in.; Yu. V. Kovbasiuka, V. P. Troshchynskoho, Yu. P. Surmina, Red. [Elektronnyi resurs]. Kyiv, Ukraina: NADU, 2010. Dostupno: <https://is.gd/fyYRN6> Data zvernennia. Liut. 22, 2022.
- [21] Entsyklopediia zhytlovo-komunalnoi sfery, R. Diakiva, Red. Kyiv, Ukraina: Mizhnar. ekon. fundatsiia, 2007.
- [22] O. P. Ihnatenko, O. R. Dutko, V. I. Polevoi, V. I. Shandruk, Budivnytstvo ta ekspluatatsiia system poverkhnevoho vodovidvedennia. 2 vyd. Kyiv, Ukraina, 2013.
- [23] N. I. Oliinyk, «Derzhavne rehulivannia rynku zhytla v Ukraini», dys. d-ra nauk. Kyiv: NADU, 2011.
- [24] Yu. L. Orel, «Suchasni pidkhody ta pryntsypy derzhavnogo rehulivannia rehionalnogo ekonomichnogo rozvytku», Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia, № 1(43), s. 202–210, 2013.
- [25] Verkhovna Rada Ukrainy. (2005, Veres.06). Zakon № 2807-IV «Pro blahoustrii naselenykh punktiv». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/5hEN6A>
- [26] Verkhovna Rada Ukrainy. (2021, Hrud. 28). Proekt Zakonu № 6478 «Pro vodovidvedennia stichnykh vod naselenykh punktiv». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/1Eycer>

- [27] Verkhovna Rada Ukrainy. (2017, Lystop. 09). Zakon № 2189-VIII «Pro zhytlovo-komunalni posluhy». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/ptNJ59>
- [28] Verkhovna Rada Ukrainy. (2002, Sich. 10). Zakon № 2918-III «Pro pytnu vodu, pytne vodopostachannia ta vodovidvedennia». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/adaxg>
- [29] Verkhovna Rada Ukrainy. (2000, Kvit. 20). Zakon № 1682-III «Pro pryrodni monopolii». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/WdBGzg>
- [30] Publichne upravlinnia ta administruvannia / O. V. Skydan, V. P. Yakobchuk, N. V. Datsii, Ye. I. Khodakivskiy ta in. Zhytomyr, Ukraina: ZhNAEU, 2017.
- [31] Publichne upravlinnia ta administruvannia / A. O. Azarova, L. M. Tkachuk, L. O. Nikiforova ta in. Vinnytsia, Ukraina: VNTU, 2019.
- [32] H. M. Semchuk, O. P. Ihnatenko, Kerivnytstvo z otsinky upravlinnia posluhamy z vodopostachannia. Kyiv, Ukraina, 2013.
- [33] Slovar' biznes-terminov. Slovare i enciklopedii na Akademike. [Elektronnyj resurs]. Dostupno: <https://dic.academic.ru/> Data zvernennia. Sich. 01, 2022.
- [34] Slovnyk inshomovnykh sliv. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/nZBaW6> Data zvernennia. Liut. 22, 2022.
- [35] O. A. Shatylo, Publichne administruvannia. Zhytomyr, Ukraina: ZhDTU, 2014.
- [36] N. O. Shura, «Pryntsypy publichnoho administruvannia yak rehulatory sotsialno-ekonomichnykh protsesiv u natsionalnii ekonomitsi», Visnyk Mykolaiivskoho nats. un-tu imeni V. O. Sukhomlynskoho, Vyp. 14, s. 260–263, 2016. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://surl.li/cxzss> Data zvernennia. Sich. 01, 2022.
- [37] V. Shcherbyna, «Poniattia ta vydy zasobiv derzhavnoho rehuliuвання hospodarskoi diialnosti», Visnyk Kyivskoho nats. un-tu im. T. Shevchenka, № 94, s. 10–15, 2012. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/ZGWxG9> Data zvernennia. Sich. 01, 2022.

*Стаття надійшла до редакції
20 липня 2022 року*